

JIE

Year/Yıl 2025 | Volume/Cilt 5 | Issue/Sayı 2
Journal of Islamic Economics | İslam Ekonomisi Dergisi

Feyza Cevherli, İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı (Kitap Değerlendirmesi, TDV Yayınları, 2024, 242 s.)

Fatih Coşkun | fatih.coskun@student.asbu.edu.tr | ORCID: 0009-0000-1834-9567

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami Araştırmalar Enstitüsü, İslam
Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Research Information / Araştırma Bilgisi	
Araştırma Türü / Research Type	Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Teslim Tarihi / Date of Submission	29.11.2024
Kabul Tarihi / Date of Acceptance	07.02.2025
Yayın Tarihi / Date of Publication	15.07.2025
DOI	10.55237/jie.1593673
Atıf / Citation	Coşkun, F. 2025. "İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı (Kitap Değerlendirmesi, TDV Yayınları, 2024, 242 s.)." Journal of Islamic Economics, 5(2):207-214
Hakem Değerlendirmesi / Peer-Review	Double anonymized - Two external
Etik Beyanı / Ethical Statement	Bu çalışmayı yürütür ve yazarken kullanılan tüm kaynaklara uygun bir şekilde atıfta bulunulmuştur / While conducting and writing this study, all the sources used have been appropriately cited.
İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks	Evet - Turnitin / Yes - Turnitin
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazarın beyan edecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur / The author has no conflict of interest to declare.
Şikayet / Complaints	jie@asbu.edu.tr
Destek Fonu / Grant Support	Yazar(lar), bu araştırmayı yaparken herhangi bir dış finansman almadığını beyan eder / The author(s) acknowledge(s) that no external funding was received in support of this research.
Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & Licence	Dergimizde yayın yapan yazarlar CC BY-NC 4.0 kapsamında lisanslanan çalışmalarının telif hakkını saklı tutar / Author publishing with the journal retains the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Özet

İslâm bankacılığında sermaye sahibi ile emek sahibinin kâr amacıyla iş birliği yaptığı "mudârebe" sözleşmesi, klasik fıkıhtan günümüz finansal uygulamalarına taşınan önemli bir akit türüdür. Feyza Cevherli'nin doktora tezi olarak hazırlayıp daha sonra kitaplaştırdığı "İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı" adlı eser, mudârebe akdinin klasik fıkıhtaki ve modern fetva literatüründeki yorumlarını kapsamlı bir şekilde ele almakta; ayrıca bu akdin katılım bankacılığı uygulamalarındaki yerini inceleyerek teorik ve pratik bir çerçeve sunmaktadır. Çalışma giriş, dört ana bölüm ve sonuç ile öneriler bölümlerinden oluşmaktadır. Yazar, eserin giriş kısmında katılım bankacılığının tarihine değinmiş; çalışmanın konusu, amacı, yöntemi ile önemine dair bilgiler vermiş ve literatür değerlendirmesi yapmıştır. İlk bölümde İslâm hukukundaki ortaklık çeşitleri ele alınmış ve mudârebe işlemi Hanefî hukukuna ait kaynaklar özelinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İkinci bölümde katılım bankalarının fon toplama süreçlerindeki mudârebe uygulamalarına katılma hesapları ve özel fon havuzları çerçevesinde değinilmiştir. Üçüncü bölümde, mudârebenin çağdaş finansal uygulamadaki yerini belirlemek amacıyla İslâmi finans alanında önde gelen kurumların konuya dair yayınları analiz edilmektedir. Dördüncü bölümde ise günümüz katılım bankalarında mudârebenin fon kullandırma yöntemi olarak yeterince tercih edilmeme sorunu ele alınmış; bu bağlamda katılım bankacılığı alanında çalışan personelle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve Türkiye'deki katılım bankalarında mudârebenin uygulanış biçimi kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında, ele alınan başlıca bulgular özetlenmiş ve mudârebenin fon kullandırma aracı olarak daha işlevsel hale getirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslâm Finansı, Katılım Bankacılığı, Mudârebe

JEL Kodları: G10, G20

Feyza Cevherli, Mudarabah in Islamic Law and Participation Banking (Book Review, TDV Yayınları, 2024, 242 p.)

Abstract

In Islamic banking, the "mudarabah" contract, in which the owner of capital and the owner of labor cooperate for profit, is a significant type of contract that has been adapted from classical Islamic jurisprudence to contemporary financial practice. Feyza Cevherli's "Mudarabah in Islamic Law and Participation Banking", originally written as a doctoral dissertation and later published as a book, comprehensively discusses the interpretations of the "mudarabah" contract in classical fiqh and modern fatwa literature. It also provides a theoretical and practical framework by examining the role of this contract in participation banking practice. The study consists of an introduction, four main chapters, and a conclusion with recommendations. In the introduction, the author discusses the history of participation banking, provides information on the subject, purpose, methodology, and significance of the study, and conducts a literature review. The first chapter examines the types of partnerships in Islamic law, with a detailed analysis of mudarabah based on Hanafi legal sources. The second chapter focuses on the application of mudarabah in the fund-raising processes of participation banks, particularly in the context of investment accounts and special fund pools. The third chapter analyzes publications by leading institutions in the field of Islamic finance to determine the place of mudarabah in contemporary financial practices. The fourth chapter addresses the issue of mudarabah not being sufficiently preferred as a method for fund utilization. Semi-structured interviews were conducted with personnel working in participation banking, and the application of mudarabah in participation banks in Turkey was comprehensively analyzed. In the conclusion, the main findings of the study are summarized, and recommendations are offered to enhance the functionality of mudarabah as a tool for fund utilization.

Keywords: Islamic Finance, Participation Banking, Mudarabah

JEL Codes: G10, G20

İslâm bankacılığı bağlamında, İslâm hukukunun pek çok temel akdi, günümüz finansal işlemlerine yönelik sağlam bir temel oluşturmakta ve bu bankacılık modeline özgü uygulamalarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu akitlerin en önemlilerinden biri, sermayedar ile emek sahibinin kâr elde etmek amacıyla iş birliği yaptığı "mudârebe" sözleşmesidir. Mudârebe akdi, sermaye ve emek ortaklığına dayalı bir ortaklık çeşididir. Bu ortaklıkta sermaye sahibi (rabbü'l-mâl) sermayeyi sağlarken, emek sahibi (mudârib) ise emeğini ortaya koyar.

Mudârebe akdi, İslâm hukukunun klasik metinlerinden günümüz katılım bankacılığı uygulamalarına uzanan bir köprü niteliğindedir. Bu açıdan, hem teorik hem de pratik olarak derinlemesine incelenmesi, İslâm finans sisteminin sağlam temeller üzerine inşa edilmesine katkı sağlayacaktır. Bu değerlendirme yazısının amacı, ele alınan eserin bu önemli akde dair klasik ve modern literatürdeki yorumlarını nasıl ele aldığını ortaya koyarak, konuyla ilgilenen araştırmacılara ve uygulayıcılara yol gösterici bir perspektif sunmaktır. Eserin, hem İslâm hukukuna hem de güncel finansal uygulamalara yönelik katkılarının vurgulanması bu yazıyı kaleme almamızın temel nedenidir.

Tanıtımı yapılan eser de işte bu akdin klasik fıkıh ve modern fetva literatüründeki yorumlarını ele almakta ve bu akdin katılım bankacılığı çerçevesinde nasıl uygulandığını incelemektedir. Feyza Cevherli'nin doktora tezi olarak hazırlayıp daha sonra kitap olarak yayımladığı "İslâm Hukukunda Mudârebe Ortaklığı ve Katılım Bankacılığındaki Yeri" adlı çalışma; giriş, dört ana bölüm ve sonuç ile öneriler kısmından oluşmaktadır. Eserin giriş kısmında yazar, dünya genelinde ve Türkiye'de katılım bankacılığının tarihine kısaca değinmekte; çalışmanın konusu, amacı ve önemine dair bilgi vermektedir.

Yazar, daha sonra yararlandığı Türkçe ve yabancı dillerdeki kaynakları; bu alanda yazılmış kitap, tez ve makaleleri kronolojik bir sırayla detaylı bir şekilde tanıtmaktadır. Bu sıralama, alanla ilgili literatürün gelişim sürecini izlemek açısından okuyucuya kapsamlı bir perspektif sunmaktadır. Ancak, bu kronolojik sıralamada bazı tarihsel yanlışlıkların yapıldığı görülmektedir. Örneğin, 2019 yılında hazırlanan "*Değişen Dünyada Ortaklık Temelli Finansman ve Katılım Bankacılığındaki Yeri*" adlı doktora tezi, 2020 yılında yazılan "*16. ve 18. Asırlarda Osmanlı Fetva Literatüründe Mudârebe Ortaklığı*" başlıklı makaleden sonra zikredilmiştir. Ayrıca, İngilizce kaynakların orijinal isimleri verilmiş olmasına rağmen, Arapça eserlerin orijinal isimlerine yer verilmemesi, bazı küçük eksiklikler olarak dikkat çekmektedir. Bunun dışında, kaynaklar hakkında verilen bilgiler, okuyucuyu sıkmayacak kadar kısa aynı zamanda eserin anlaşılmasına yeterli gelecek kadar kapsamlı tutulmuştur. Burada son olarak, çalışmanın yöntemi üzerinde durulmuş ve araştırmanın teorik incelemeyle birlikte alan çalışması aşamalarını kapsayan iki aşamalı bir yapı izlediği belirtilmiştir.

Yazar, birinci bölümde, mudârebe akdine geçmeden önce İslâm hukukunda ortaklık çeşitlerine genel bir giriş yaparak okuyucuyu mudârebe konusuna hazırlamaktadır. Klasik kaynakları esas alırken çağdaş alimlerin görüşlerine de yer vermektedir. Örneğin, ortaklık çeşitlerini ele aldığı yerde klasik kaynaklarda ortaklık türlerinin ikiye ayrıldığı ifade edilse de

yazar çağdaş araştırmacıların "ibaha şirketini" de bu ayrıma eklediğini belirtmekte ve konuya bu şirkete dair bilgilerle başlamaktadır.

Giriş kısmında belirttiği üzere, yazar konuyu genellikle Hanefi kaynaklara dayanarak ele almakta; ancak bazı yerlerde diğer mezheplerin görüşlerine de yer vermektedir. Öte yandan, yazarın kavramların modern hukuktaki karşılıklarına zaman zaman değinmesi modern hukuk araştırmacılarına da kolaylık sağlamaktadır.

Yazar, daha sonra klasik İslâm hukukunda mudârebe akdinin tanımına, dayandığı hukuki esaslara, ortaya çıkışına ve tarihsel sürecine değinmektedir. Bu bağlamda, mudârebe akdinin sahih olabilmesi için gerekli şartları, tarafların karşılıklı yükümlülüklerini, kâr ve zarar paylaşımının esaslarını, mudârebe çeşitlerini ve ortaklığın sona erdirilme şekillerini ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Yazarın mudârebeyi İslâm hukukundaki diğer ortaklık modelleriyle karşılaştırarak sunması, okuyucunun mudârebe ile diğer ortaklık türleri arasındaki farkları daha iyi kavramasını sağlamaktadır. Bu bölümde mudârebe kavramının teorik temelleri, okuyucunun zihninde oluşabilecek sorulara cevap verecek kadar net ve anlaşılır bir şekilde açıklanmıştır. Mudârebenin kuruluş esasları, tarafların hak ve yükümlülükleri, kâr ve zarar paylaşımı gibi konuların detaylandırılması, klasik İslâm hukukundaki konumunu anlamak açısından değerli bir çerçeve sunmaktadır.

Yazar daha sonra, tarihteki ilk mudârebe örneklerinden günümüze kadar olan süreçte, mudârebe ve benzer akitlerin gelişiminden bahsetmiştir. Bu bağlamda, ilk örneklerin Kral Hammurabî'nin kanunlarında mevcut olduğuna ve Roma döneminden Cahiliye Arap toplumuna kadar uygulandığına işaret etmiş, İslâm toplumuna geçişini ele almış ve Avrupa üzerinden günümüze ulaştığını belirtmiştir.

Bu bölümde olumlu olarak dikkat çeken bir diğer nokta, yazarın metinde geçen bazı fıkhi terim ve teknik kavramların kısa açıklamalarını dipnot olarak vermesidir. Bu üslup, okuyucunun metinle olan bağını koparmamakta ve konunun anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte, teorik açıklamaların pratik örneklerle daha fazla desteklenmesi, konuların daha kolay kavranmasına katkı sağlayabilirdi. Ayrıca, incelenen şirket türlerinin hukuki özelliklerini ve şartlarını içeren bir tablonun eklenmesi, okuyucunun konuyu daha net anlaması açısından faydalı olabilirdi.

Yazar, bölüm sonunda yaptığı değerlendirmede, mudârebe akdinin ayrıntılı bir biçimde bilinmesi ve geçmiş uygulamalardan örnek alınmasının, günümüzde ve gelecekte mudârebe akdinin şekillenmesinde önemli bir rol oynayacağını belirterek bu bölümü tamamlamaktadır.

İkinci bölüm, mudârebenin günümüzdeki uygulama alanlarını ve özellikle katılım bankacılığı sistemindeki işleyişini ele almaktadır. Bu bölümde yazar, mudârebenin katılım bankacılığındaki pratik uygulamalarını ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Örneğin, katılım bankaları, mudârebe esasına göre açılan "katılma hesapları" üzerinden fon toplayarak yatırım yapar. Katılma hesapları, tasarruf sahiplerinin yatırdığı fonların "havuz sistemi" içinde toplanıp işletilmesi ve kâr elde edilmesi esasına dayanır. Katılım bankaları, elde edilen kârı belirlenen oranlarda hesap sahiplerine dağıtırken, zarar olması durumunda sadece sermaye

sahibinin zarar etmesi öngörülmektedir. Yazar, katılım bankalarının fon toplama sürecinde bu yöntemi uygularken kâr tahakkuku, kâr dağıtımı ve zarar tazmini gibi detaylara da değinmiştir. Ayrıca, yazar, katılım bankalarının mudârebeyi daha çok fon toplama aracı olarak kullandıklarını, buna karşın fon kullandırma yöntemi olarak ise çok az tercih ettiklerini ifade etmiştir.

Daha sonra yazar, mudârebenin sentezlenebileceği enstrümanlarla ilgili bilgi vermektedir. Bu kapsamda, mudârebe sukuk, tekafül, yatırım vekaleti, mikro finans, kitle fonlaması ve risk sermayesi gibi enstrümanlar ele alınmış; bunların mudârebe ile nasıl sentezlenebileceğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Yazarın, mudârebenin katılım bankacılığındaki güncel uygulamalarını ele alarak pratik örnekler sunması, bu ortaklık türünün günümüzde nasıl işlediğini göstermesi açısından oldukça faydalıdır. Katılım bankalarında kullanılan katılma hesapları, kâr tahakkuku, kâr dağıtımı ve zarar durumunda izlenen yöntemler detaylandırılmıştır. Bu bölümdeki bir diğer olumlu unsur ise ilk bölüme nazaran tablo ve şemaların daha etkin bir şekilde kullanılmasıdır. Bu görsel öğeler, konuların daha sistematik bir biçimde sunulmasına katkıda bulunarak, okuyucunun kavramları ve ilişkileri daha net bir şekilde anlamasını sağlamaktadır. Bu sayede, özellikle karmaşık yapıya sahip olan bazı hukuki süreçler ve kurallar, daha anlaşılır hale getirilmiştir.

Üçüncü bölümde, İslâm hukukunun klasik kaynaklarından günümüze taşınan mudârebe kavramının, çağdaş İslâmî finans kurumları tarafından nasıl ele alındığı incelenmektedir. Bölümün girişinde, fıkıh literatürünün klasik ve çağdaş dönem olmak üzere ikiye ayrıldığı ve 19. ile 20. yüzyıllardan sonraki sürecin çağdaş dönem olarak nitelendirildiği belirtilmektedir. Bu dönemde hukuktan ekonomiye, üretimden teknolojiye kadar hemen her alanda gerçekleşen köklü değişimlerin, fıkıh ilminin yeni bir anlayış çerçevesinde ele alınmasını zorunlu kıldığı ifade edilmektedir. Sonuç olarak, sistematik ve içerik açısından zengin bir fıkıh literatürünün ortaya çıktığı ve fıkıh konularının modern hukuk bilim dallarına göre yeniden düzenlendiği ve İslâmî finansın bu dallardan biri olarak öne çıktığı belirtilmektedir. Bu çerçevede, İslâm ekonomisi ve finansını geliştirmek amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşların kurulduğu, özellikle de şer'î danışma kurullarının verdiği fetvalar ve belirlediği standartların, İslâm ekonomisinin büyümesinde ve gelişmesinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Yazar daha sonra, şer'î danışma kurullarını çeşitli kategorilere ayırmakta ve çalışmasında ele aldığı kurumları sıralamaktadır. Bu kurumlar arasında Malezya Merkez Bankası Şer'î Danışma Kurulu, Dubai Finans Piyasası ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği gibi ulusal düzeydeki kurullar ile İslâm Kalkınma Bankası, Uluslararası Fıkıh Akademisi ve Uluslararası İslâmî Finans Piyasası gibi uluslararası kuruluşlar yer almaktadır. Toplamda 12 farklı kurulun listelendiği çalışmada, kurulların orijinal isimlerine ve Türkçe karşılıklarına yer verilmesi, ayrıca kurumlarla ilgili tanıtıcı bilgilerin eklenmesi durumunda okuyucunun bu kurullar hakkında daha geniş bir bakış açısı kazanabileceği değerlendirilmektedir.

Bölümün devamında yazar, söz konusu kurumların mudârebe ile ilgili yayınladığı standart ve raporları inceleyerek ele aldığı konular bağlamında görüşlerini serdetmiştir. Cevherli, burada kurulların mudârebe ile ilgili görüşlerini ayrı ayrı incelemek yerine, konuyu daha sistematik bir yaklaşımla ele almayı tercih etmiş, bu doğrultuda mudârebeye ilişkin temel meseleleri çeşitli alt başlıklar altında sınıflandırarak, kurulların görüşlerini bu çerçevede analiz etmiştir. Yazar, bu görüşleri incelerken, kurumlar arasındaki farklılıkları da ortaya koymuştur.

Bölüm, yazarın alışıldık tarzına uygun olarak değerlendirme başlığı ile sonlanmaktadır. Bu bölümde, klasik dönemde ele alınan mudârebe işlemlerinin günümüzde daha detaylı incelendiği ve zamanla temel olmayan bazı değişimlerin yaşandığı vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, yazarın birinci bölümde klasik fıkıh literatürünü ayrıntılı bir şekilde ele almasının ardından, ulusal ve uluslararası şer'î danışma kurumlarının mudârebe ile ilgili standartlarını incelemesi, bu akdin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki uygulamalarının daha iyi anlaşılmasına önemli katkılar sunmaktadır.

Eserin dördüncü bölümü, mudârebe sözleşmesinin Türkiye'deki katılım bankalarında nasıl uygulandığını analiz etmek amacıyla yapılan bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Yazar bu araştırma kapsamında, Türkiye'de faaliyet gösteren altı katılım bankasının genel merkez ve şubelerinde görev yapan 22 yetkili ile mülakatlar gerçekleştirmiştir. Cevherli söz konusu mülakatlar ışığında, mudârebe ortaklığının katılım bankalarında ne şekilde uygulandığı, uygulamada karşılaşılan zorluklar ve eksiklikleri tespit etmiştir.

Yazar, bankacılık sektörü yetkililerinin görüşlerini ayrıntılı bir şekilde analiz ederek, mudârebe ortaklığının katılım bankalarında daha yaygın bir şekilde kullanılmamasının sebeplerini irdelemektedir. Bölümde dikkat çeken önemli bir diğer konu ise, mudârebe işleminin fon kullandırma açısından istenilen düzeye ulaşamamasına neden olan faktörlerdir. Yazar, bu faktörleri şu başlıklar altında ele almıştır: Mevzuat eksiklikleri, yüksek risk unsurları, müşteriler ve kurumlar tarafından yeterince tanınmaması, mudârebenin diğer finansal ürünlere göre daha karmaşık olduğu algısı, müşterilerin kısa vadede yüksek kâr beklentileri, geçmişte ortaklıklarla ilgili yaşanan olumsuz tecrübeler ve operasyonel süreçlerde karşılaşılan zorluklar.

Yazar ayrıca, mudârebe uygulamalarının artırılabilmesi için katılım bankalarının bağlı oldukları kurumların ürüne uygun düzenlemeler yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, müşteri seçimi ve proje değerlendirme süreçlerinin iyileştirilmesi, eserde mudârebenin uygulama alanını genişletecek diğer önemli hususlar arasında gösterilmiştir.

Bu bölüm, yazarın alan araştırmasına dayanan saha verileri ile eserin pratik boyutunu güçlendirmektedir. Katılım bankacılığı alanında çalışan yetkililerin görüşlerine yer verilmesi, mudârebenin Türkiye'deki mevcut durumuna ilişkin gerçekçi ve somut bir tablo sunmaktadır. Bu yönüyle, mudârebenin pratikte uygulanabilirliğini analiz etmesi bakımından kitabın en dikkat çekici bölümlerinden biri olduğu söylenebilir.

Yazarın çalışmasına müşteri perspektifini de dahil etmesinin, çalışmanın kapsamını genişletebileceği ve analiz gücü açısından daha verimli hale gelebileceği ifade edilebilir. Örneğin, katılım bankası müşterilerinin mudârebeye ilişkin bakış açılarını ölçen bir anket çalışmasının yapılmış olması, okuyuculara hem bankacıların hem de müşterilerin konuya dair görüşlerini karşılaştırma imkânı sunabilirdi. Bu tür bir yaklaşım sayesinde, mudârebenin uygulamadaki iki temel paydaşı olan banka ve müşteri perspektifleri bir arada ele alınarak daha kapsamlı bir analiz yapılması mümkün olabilirdi. Buna ek olarak, İslâm iktisadı alanında çalışan akademisyenlerle gerçekleştirilecek görüşmeler, mudârebe işleminin pratikteki uygulamalarının İslâm hukukuna uygunluğunun değerlendirilmesine önemli bir katkı sağlayabilirdi. Bu tür bir etkileşim, hem teorik hem de uygulamalı yaklaşımların bir araya getirildiği çalışmanın daha zengin bir içeriğe kavuşmasını mümkün kılabilirdi.

Yazar eserin sonuç bölümünde, mudârebe ortaklığının katılım bankacılığında fon toplama yöntemi olarak yaygın bir şekilde kullanıldığını, ancak fon kullandırma yöntemi için sınırlı bir uygulama alanı bulduğunu vurgulamaktadır. Yapılan mülakatlar sonucunda, bu durumun nedenlerine dair elde edilen bulgulara yer verilmiş ve mudârebenin fon kullandırma süreçlerindeki oranının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çerçevede yazar, mudârebenin katılım bankacılığındaki kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik çeşitli çözüm önerileri sunmaktadır. Bu öneriler arasında, ilgili mevzuatın netleştirilmesi, müşteri ve proje seçim süreçlerinin iyileştirilmesi, mudârebe işleminin tanıtımına yönelik çalışmaların yapılması ve kullanım oranı oldukça yüksek olan murabaha enstrümanının azaltılarak mudârebenin teşvik edilmesi yazarın sunduğu temel öneriler arasındadır.

Çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapıldığında, eserin mudârebe işlemini hem klasik İslâm hukuku hem de çağdaş İslâmi finans sistemi perspektiflerinden ele alan kapsamlı bir araştırma olduğu görülmektedir. Yazar, teorik temelleri titizlikle sunarken, saha araştırmaları ve pratik uygulamalarla esere hem akademik derinlik hem de uygulamaya dönük bir perspektif kazandırmıştır. Bu çerçevede eser, mudârebenin günümüz finans dünyasında daha etkin bir model olarak nasıl kullanılabileceğine dair içeriğiyle, İslâmi finans sisteminin gelişimine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Eser dil ve üslup açısından, akademik derinliği korurken okuyucunun konuyu rahatlıkla kavrayabileceği bir sadelikle kaleme alınmıştır. Bununla birlikte eserde, bazı konuların teknik yapısı nedeniyle okuyucunun zorlanabileceği bölümler de bulunmaktadır.

Sonuç olarak yazar, mudârebe akdinin hem teorik hem de pratik yönlerini kapsamlı bir şekilde ele almış, klasik ve çağdaş yaklaşımları karşılaştırmalı bir perspektifte değerlendirmiştir. Katılım bankalarındaki mudârebe uygulamalarının sınırlı kullanımına odaklanması ve bu durumu aşmaya yönelik somut öneriler sunması, eseri pratik açıdan da değerli bir kaynak haline getirmiştir.